

Josef Janáček

Akademie věd
České republiky

věda 103
kolem
nás
osobnosti

Historický ústav AV ČR, v. v. i., se sídlem v Praze a s pobočkami v Brně, Českých Budějovicích a Římě, je jednou z 54 veřejných výzkumných institucí, které tvoří Akademii věd České republiky, avšak svým založením a působností předchází nejen dnešní Akademii věd České republiky, ale i Československou akademii věd. Byl založen na základě usnesení československé vlády ze 17. února 1920 a činnost zahájil roku 1921. Tento neuniverzitní ústav se vyvinul z původního pracoviště, určeného k vydávání historických pramenů, do podoby instituce s univerzálním historiografickým posláním. Na základě zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, získal Historický ústav AV ČR k 1. lednu 2007 status veřejné výzkumné instituce, provádějící výzkum v oboru českých, československých a obecných dějin. Aktuální informace o ústavu lze získat na adrese <http://www.hiu.cas.cz/cs/>.

I. Výzkumný program Český dějinný prostor v evropském kontextu

- Akademická encyklopedie českých dějin (Garant: prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc.)
- Akademický atlas českých dějin a navazující atlasová díla k vybrané problematice (Garant: prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.)
- Biografická studia, Biografický slovník českých zemí (Garant: PhDr. Marie Makariusová)
- Kontinuální velká infrastruktura vytváření, zpracování a vyhodnocování komplexní bibliografické databáze bohemikální literatury z oboru historie a příbuzných věd (Garant: PhDr. Václava Horčáková)

II. Výzkumný program *Vybrané problémy českých a středoevropských dějinných procesů* (analytický a syntetický výzkum)

Dějiny středověku (Garant PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.)

- Církevní dějiny a dějiny náboženského myšlení středověku
- Soužití Židů a křesťanů ve středověku
- Dvory a rezidence ve středověku (výzkumné centrum)
- Utváření krajiny – proměny české a moravské společnosti v čase a prostoru
- Prameny k českým dějinám středověku

Dějiny raného novověku. Vývoj a proměny společnosti, náboženství a kultury českých zemí a habsburské monarchie v raném novověku (Garant prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.)

- Politická kultura a panovnická moc ve střední Evropě v raném novověku
- Církevní a náboženské dějiny českých zemí ve středoevropském kontextu
- Vzdělávání, intelektuální síť a komunikace v 16.–18. století
- Srovnávací dějiny měst v socioekonomické, kulturní a vojensko-politické perspektivě
- Ideje, struktury, identity. Habsburská monarchie a Evropa v proměnách staletí
- Prameny k českým dějinám 16.–18. století

Český historik Josef Janáček

Každá pevně konstituovaná vědní disciplína potřebuje ke svému zdárnému vývoji silné osobnosti. Ty se zpravidla nevynořují v dobách klidného bádání a soustavného publikování textů, ale vystupují do popředí v době, kdy je třeba překonat důsledky politických krizí a sociálních převratů, jež na vývoj vědy dopadají. Takoví lidé dokážou dát svému oboru nový směr a zachovat mu naději na kontinuitu výchovou žáků, kteří potom na dílo svého mistra navazují a třeba ho i kriticky přehodnocují. Jestliže osobnosti tohoto druhu vytvoří velká díla trvalé hodnoty a navíc jimi dokáží oslovit a ovlivnit širokou veřejnost, stávají se klasiky svého oboru. Mezi takové osobnosti se ve druhé polovině 20. století zařadil historik raného novověku Josef Janáček (1925–1994), který pocházel z východní Moravy, ale od studijních let žil v Praze a svůj životní příběh spojil s Historickým ústavem Československé akademie věd.

Východiska

Ústředním tématem Josefa Janáčka se staly české dějiny 16. a 17. století, v širším středoevropském smyslu historie raného novověku, zhruba léta 1500–1800. Je to období, které zaujímá už od časů Františka Palackého (1798–1876) zvláštní postavení. Zakladatel moderního českého dějepisceví je nepřímě vymezil tím, že své epochální *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě* ukončil rokem 1526 a že svou politickou a publicistickou činnost rozvíjel v 19. století. Dlouhá raně novověká perioda se rozkládá mezi středověkem, který ve zdejším prostředí vyvrcholil vzepětím v husitské revoluci, a novodobým vzestupem českého národa, jenž se předešlým svými kulturními výkony po dlouhodobém poklesu znovu sebevědomě začleňoval do evropské civilizace. Tato doba vzbuzovala v očích dějepisců mnoho rozpaků. Jak o ní psát s kritickým nadhledem, když se odvíjela za vlády habsburské dynastie, až do roku 1918 vládnoucí českým zemím? Jak se vyrovnat s pádem českého státu z někdejší středoevropské mocnosti na úroveň provincie habsburského mocnářství? Jak zvládnout rozpor mezi entuziasticky chápaným husitstvím na jedné straně a důsledky bělohorské porážky na straně druhé?

Řada českých historiků se pokoušela uchopit dobu stavovské monarchie a nástupu absolutismu, vídeňského centralismu, potlačení české reformace a násilné rekatolizace, poprav a vyhnání největších představitelů české vzdělanosti, ale zároveň také dobu úspěšné obrany proti osmanské expanzi, postupného zavedení efektivnější státní správy, většího otevření ostatní Evropě a rozmachu renesančního a barokního umění. Někteří dějepisci šli cestou Václava Vladivoje Tomka (1815–1905) a odsoudili předbělohorský vývoj slovy o kacířství a společenském rozvratu, který bylo třeba překonat tvrdou rukou panovníka. Jiní, tak jako Antotnín Gindely (1829–1892), zaujali neutrální stanovisko a zdrželi se jednoznačného soudu. A konečně třetí skupina, zvláště mladá generace nastupující kolem roku 1900, přikročila k rehabilitaci předbělohorského stavovství a radikálního odporu proti Vídní. V čele s Kamilem Kroftou (1876–1945), vynikajícím znalcem raného novověku a pozdějším československým diplomatem, zaujali tito historici protihabsburské stanovisko už před pádem monarchie. Za první Československé republiky

Čtveřice vynikajících českých historiků – zleva Josef Janáček, František Graus, Pavel Spunar a František Šmahel – v roce 1965
(Fototéka Historického ústavu AV ČR)

věnovali velké úsilí snaze předvést protihabsburský odboj v raném novověku jako zápas o svobodu svědomí a jako předobraz moderní demokracie.

S rozličnými akcenty přinesla tato interpretace nové pohledy na český vývoj v 16. a 17. století a vedla ke vzniku řady vynikajících děl analytického rázu. Cílevědomá podpora státní ideje Československé republiky dodávala mladému státu vnitřní i mezinárodní legitimitu, ale měla i svou stinnou stránku. Zavedla historiografii do příliš těsné souvislosti s aktuální politickou instrumentalizací a zatížila bádání jednostrannou orientací na konfesijně politické otázky. Už ve třicátých letech 20. století bylo zjevné, že české dějepisectví potřebuje širší obzory, než jaké skýtá obrana národní svěbytnosti a samostatného státu. V nezbytných generačních sporech se při výkladu raného novověku rodily nové proudy, z nichž jeden kladl důraz na sociální a hospodářskou problematiku, druhý na kulturní a duchovní proměny novověké společnosti. V obou případech zapůsobil na domácí podhoubí zprostředkované zahraniční vlivy, zejména francouzské a německé historiografie.

Přirozený vývoj historického bádání byl však drasticky přerušen druhou světovou válkou, nacismem, německou okupací a poté komunistickým převratem. Během jednoho desetiletí ztratila česká historiografie řadu osvědčených učitelů, ale – což bylo ještě tragičtější – také nejnadanějších vědců mladé a střední generace. Už 17. listopadu 1939 byl jako jeden ze studentských vůdců zastřelen mimořádně talentovaný znalec mezinárodních vztahů v raně novověké Evropě Josef Matoušek, 28. září 1940 si v důsledku rasové perzekuce vzal život největší odborník v oblasti

hospodářských a sociálních dějin Bedřich Mendl a 12. února 1942 byl umučen v osvětimském koncentračním táboře čelný expert na problematiku zahraničních pramenů k raně novověkým dějinám Bedřich Jenšovský. Bezprostředně po válce zemřeli na následky věznění vynikající historik barokní hudby Vladimír Helfert (18. května 1945) a nejlepší znalec předbělohorského stavovství Kamil Krofta (16. srpna 1945); v důsledku nespravedlivého nařčení z kolaborace ukončil svůj život vůdčí představitel českého dějepisectví Josef Šusta (27. května 1945). Krátce nato, po únorovém převratu roku 1948, komunistická perzekuce postihla další historiky raného novověku – Josefa Borovičku, Zdeňka Kalistu a Karla Stloukala, navíc do exilu odešli Bohdan Chudoba, Vlastimil Kybal a Otakar Odložilík.

Takřka vylištěný prostor ovládli stoupenci teozovité marxistické historiografie, kteří namnoze přejímali faktografii ze starších prací, ale dodávali jí ideologický, odpudivě frázevitý nátěr jediné přípustné doktríny historického materialismu. Avšak ranému novověku čili v dobové terminologii „pozdnímu feudalismu“ a mimořádně exponované tematice poddanských „třídních bojů“ věnovali jen okrajovou pozornost, nesrovnatelnou s preferovaným husitstvím, národním obrozením, a zvláště novodobým dělnickým hnutím. K obnovení solidního výzkumu, který si částečnou kontinuitu udržoval v práci archivářů, docházelo teprve od přelomu padesátých a šedesátých let 20. století.

Právě v této době vstoupil na úhor českého dějepisectví raného novověku Josef Janáček, zpočátku jako zaměstnanec Archivu hlavního města Prahy a od roku 1956

Josef Janáček při projevu na sympoziu
Česká reformace a reformace 16. století
v Liblicích 24.-25. 10. 1967

(Fototéka Historického ústavu AV ČR)

Josef Janáček (zprava), Ivan Hlaváček a Josef Petrář v předsednictvu konference Trinácté století v českých dějinách; Praha, Emauzský klášter, 7.-8. 12. 1978 (Fototéka Historického ústavu AV ČR)

vědecký pracovník Historického ústavu ČSAV. Naštěstí nebyl úplně sám. Mezi začínajícími učiteli na filozofických fakultách se uplatnili o několik let mladší historici s velkou budoucností – v Praze Josef Petrář (1930–2017), v Brně Josef Válka (1929–2017). Všichni tři mimořádně nadaní historici založili svůj vědecký profil na hospodářských a sociálních dějinách raného novověku, následně pak zvládli tematiku politických a kulturních dějin. V poněkud uvolněných šedesátých letech získali příležitost detailně se seznámit se zahraničními metodickými proudy (zejména s francouzskou školou Annales a s německým pojetím hospodářských a sociálních dějin), zčásti je aplikovali na vlastní výzkum a svými podněty pozitivně ovlivňovali celý obor. Stali se hlavními hybateli českého bádání o raném novověku a určili jeho směr na několik dalších desetiletí.

Historikova cesta dvacátým stoletím

„Po více než třicet let bylo vědecké působení Josefa Janáčka v dobrém i zlém spjato s akademickým pracovištěm,“ napsal v nekrologu pro *Český časopis historický* roku 1995 jeho mladší kolega a přítel František Šmahel. Totéž ovšem platí v širším smyslu pro celý Janáčkův život, který překryl většinu drsného 20. století.

Josef Janáček se narodil v Hulíně 9. října 1925, ale dětství prožíval se svou rodinou na Podkarpatské Rusi, v mnohonárodním prostředí, kde si osvojil i základy maďarštiny, na jejíž melodičnost ještě v pokročilém věku rád vzpomínal. Studia

na gymnáziu v Chustu přerušil první rozpad Československa, rodina se vrátila na Moravu, a tak v roce 1944 maturoval na gymnáziu v Holešově. Patřil ke generaci, jejíž vzdělávání bylo postiženo německou okupací, zavřením českých vysokých škol a hrozbou totálního nasazení v nacistické říši (unikl mu tím, že si našel práci na pile v Bystřici pod Hostýnem). Hned po osvobození se však zapsal ke studiu historie na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Současně byl přijat na Státní archivní školu, která připravovala vysoce kvalifikované badatele v historických vědách. Zatímco jeho vysokoškolské učitelé – Otakar Odložilík (1899–1973), Václav Chaloupecký (1882–1951) a Václav Vojtíšek (1883–1974) – ztělesňovali prvorepublikové tradice, mezi spolužáky se už prosazovali budoucí představitelé české akademické a univerzitní medievistiky – František Graus (1921–1989), Josef Macek (1922–1991) a Zdeněk Fiala (1922–1975).

První léta poválečné rekonstrukce nepřála klidnému studijnímu soustředění. Josef Janáček už od září 1945 pracoval v Archivu hlavního města Prahy jako smluvní kopista a podílel se na záchraně, stěhování a novém uspořádání vzácných městských archiválií, které byly velmi těžce poškozeny požárem Staroměstské radnice za Pražského povstání 8. května 1945. Mimořádná pracovitost mu umožnila v červnu 1948 ukončit Státní archivní školu (předložil závěrečnou práci

Josef Janáček (vpravo) v rozhovoru s historikem umění Jiřím Dvorským, 1978

(Fototéka Historického ústavu AV ČR)

Josef Janáček (zleva), slovenský historik Richard Marsina a medievista Jiří Spěváček, 1978
(Fototéka Historického ústavu AV ČR)

Náboženská otázka v Čechách před vzpourou roku 1547) a na fakultě obhájit disertaci *Čechy za války šmalkaldské*, načež byl 30. dubna 1949 promován na doktora filozofie.

Mezitím proběhl únorový převrat a začínající historik se ocitl ve svízelné situaci. V prvotním nadšení nad osvobozením totiž vstoupil – stejně jako statisíce jiných mladých lidí – do Komunistické strany Československa, ale brzy toho začal litovat a už v roce 1946 z ní zase vystoupil. Jak sám vzpomínal, za tímto neobvyklým krokem byla kromě nespokojenosti s politickým vývojem i úvaha o možnostech vlastního vědeckého rozvoje. Profesor Otakar Odložilík, tehdy ještě působící na pražské filozofické fakultě, si ho vybral za budoucího asistenta a chtěl ho poslat na zkušenou do USA, kde měl zázemí z doby své první (válečné) emigrace; tam by ovšem nominální členství v komunistické straně u hostujícího českého studenta určitě nebylo vítáno. Z vlastní vůle se tak stal Josef Janáček na prahu vědecké kariéry nestraníkem a zůstal jím už natrvalo.

V odhadu dalšího vývoje se oba historici naneštěstí mýlili. Odložilík zanedlouho znovu prchl do zámorí, kdežto pro Janáčka se hranice nadlouho uzavřely. Kariérně úspěšní spolužáci Graus a Macek se však zachovali kolegiálně a v době poúnorových prověrek napsali příznivý posudek, podle něhož měl Janáček údajně kladný vztah k „lidově demokratickému zřízení“. Mohl tedy dokončit studia a poté získat zaměstnání v oboru, ale v Akademii věd pro něho zatím místo nebylo. Naděje na zahraniční studia byla ztracena, jen za Atlantikem zůstal dobrý

přítel, který později uváděl Janáčkovy práce do amerického vědeckého prostředí. Ziskem prvních poválečných let se stala pro Josefa Janáčka zkušenost na celý další život – držet se co nejdál od aktivní účasti v politice a plně se soustředit na vědeckou a publikační činnost. Uchovával si své v podstatě sociálnědemokratické přesvědčení i členství v Československé církvi (husitské), ale s otevřenou kritikou poměrů vystoupil snad jen dvakrát – v prvních dnech sovětské okupace koncem srpna 1968 a v době rostoucí nespokojenosti s drolícím se komunistickým režimem na počátku roku 1989.

Vyhraněný zájem o dějiny 16. století vedl Josefa Janáčka k úvahám, že by mohl nastoupit do mimořádně bohatého třeboňského archivu, ale nakonec se rozhodl požádat o stálé místo v Archivu hlavního města Prahy, o jehož fondy do značné míry opíral obě své kvalifikační práce. Od června 1949 pracoval jako řadový archivář. Inventarizoval a katalogizoval listiny a městské knihy, neboť starší pomůcky k orientaci v rozsáhlém písemném materiálu na konci války shořely; prováděl skartace v registraturách novodobých městských úřadů, doplňoval archivní knihovnu a pečoval o badatele v archivní studovně. Pod vedením dvou předních znalců pragensií – Václava Hlavsy (1905–1986) a Jiřího Čarka (1908–1985) – se podílel na vzniku cenných kolektivních děl soupisové povahy, jakými byly *Pražské matriky farní* (1953), *Archiv hlavního města Prahy. Průvodce po fondech a sbírkách* (1955) či

Josef Janáček se svými žáky, tehdejšími vědeckými aspiranty, Miloslavem Polívkou (zcela vlevo) a Jaroslavem Pánkem na konferenci Trinácté století v českých dějinách; Praha, Emauzský klášter, 7.-8. 12. 1978

(Fototéka Historického ústavu AV ČR)

Městské a úřední knihy Archivu hl. města Prahy (1956). Byl to takový rozsah práce, který by za sedm let archivního působení (v tom byly započteny i dva roky povinné vojenské služby) většinu jeho vrstevníků bohatě uspokojil.

Pro Janáčka však práce historika znamenala poslání a řeholi, jíž věnoval naprostou většinu volného času. Když se postupně seznamoval s pražskými archivními fondy a pronikal do širší problematiky raně novověkých měst, prameny systematicky excerpoval a vytvářel si dokumentaci, z níž po důmyslné interpretaci vyrůstala řada originálních studií. Jen okrajovou pozornost věnoval dobově protežovaným tématům, jako byla takzvaná původní akumulace kapitálu, o to víc soustavně zkoumal dějiny stěžejních výrobních odvětví (soukenictví, plátenictví, pivovarnictví, obchodu a dopravy). Byla to naprosto věcná odpověď na tehdejší volání po zvládnutí hospodářské historie, v tomto případě však budovaná na pevném pramenném základě, bez závislosti na prázdných ideologických floskulích.

Josef Janáček vstoupil do oboru první knížkou v roce 1950; byla to výběrová edice z díla staroměstského kancléře *Sixta z Ottersdorfu* k protihabsburskému odboji 1547. Už jeho druhá kniha, věnovaná pražskému místnímu i mezinárodnímu obchodu ve druhé polovině 16. a na počátku 17. století, byla výkonem těžké váhy. Ve svých třiceti letech se přihlásil o slovo historik, který zřetelně převyšoval ostatní badatele publikující v té době knižně o raném novověku. *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze* (1955) se dočkaly příznivého ocenění i v zahraničí a staly se klasickou ukázkou poválečného výzkumu hospodářských dějin. Čtyřsetstránková monografie vyšla v Nakladatelství Československé akademie věd, což bylo dobrým znamením do budoucna. V poněkud uvolněném ovzduší po Stalinově a Gottwaldově smrti prosadil Josef Macek, zakládající ředitel Historického ústavu ČSAV, přijetí svého přítele do akademického ústavu. Od počátku března 1956 až do emeritury na konci roku 1987 zůstal Josef Janáček této instituci věrný.

Po obhajobě *Dějin obchodu* získal Josef Janáček vědeckou hodnost kandidáta historických věd (1957), odpovídající mezinárodnímu a na sklonku 20. století i u nás zavedenému titulu Ph.D., a stal se řádným vědeckým pracovníkem. V té době intenzivně využíval výsledků své archivní heuristiky nejen z Archivu hlavního města Prahy a z řady dalších českých archivů, ale také z archivů a knihoven, které navštívil v zahraničí. V letech 1959–1970 se opakovaně vypravil do Rakouska, obou německých států, do Francie a Itálie. Zvláště významné prameny k českým dějinám nacházel ve Vídni, Linci a Norimberku.

Postupně publikoval řadu rozsáhlých rozprav a studií, zejména o cenovém vývoji (1957), o dějinách pivovarnictví (1959) či dopravě (1959), zásadní monografii o řemeslné výrobě v 16. století (1961) a syntézu dějin řemesla ve starších českých dějinách (1963). Jeho výjimečná autorská plodnost se projevovala v souběžném vydávání popularizačních knih o dějinách Prahy a o objevných plavbách. Tematickým rozpětím mezi místními dějinami (jakkoli šlo o metropoli) a historií světa se částečně odpoutal od svého ústavního úkolu – práce na zvládnutí raně novověkého vývoje českých zemí. Avšak počtem knižních publikací a jejich čtenářskou oblibou značně převyšoval ostatní pracovníky ústavu, což mu přinášelo nepříjemné projevy závislosti ze strany méně schopných kolegů. On se jim naopak v důvěrném prostředí smál, že tito lidé sice umí kritizovat, ale sami nedokáží nic pořádného napsat.

Ve skutečnosti byla i přísně vědecká část Janáčkovy práce mimořádně rozsáhlá. Svědčilo o tom dokončení syntézy, která shrnovala hospodářský, sociální a populační, částečně i politický a kulturní vývoj českého státu v letech 1526–1547 (1968). První svazek jeho *Českých dějin* zaznamenal výrazně pozitivní recenzní ohlas doma i v zahraničí a stal se předmětem obhajoby za účelem získání nejvyšší dosažitelné hodnosti – doktora historických věd. Obhajobě byla v roce 1969 věnována velká pozornost ze strany čtyř oponentů (vedle podporujícího Josefa Macka a vstřícného Františka Kavky byl mezi nimi Josef Polišenský, s nímž se Janáček těžce snášel, a Josef Kočí, který patřil mezi ambiciózní a přísně kritizující, ale nepřítli úspěšné historiky). Vedle velmi rozsáhlého pramenného výzkumu byla Janáčkova kniha oceněna jako objevné a myšlenkově i literárně vyzrálé dílo, které významně obohacuje znalosti českých dějin 16. století. Zároveň se však objevily pochybnosti, zda takto koncipované zpracování odpovídá přístupu historiografie druhé poloviny 20. století k výkladu minulosti a zda v něm lze vůbec pokračovat.

Udělení „velkého doktorátu“ znamenalo pro Janáčka velkou satisfakci, nikoli však jednoduché pokračování vědecké kariéry. Mezitím totiž došlo k zásadnímu zvratu ve vývoji Československa a tím i Československé akademie věd a jejího ústředního historického pracoviště. Liberální poměry, které panovaly v Historickém ústavu ve druhé polovině šedesátých let, vytvořily předpoklady pro opoziční smýšlení jeho zaměstnanců a pak i prudce odmítavou reakci na vpád sovětských a dalších satelitních armád do Československa 21. srpna 1968. Kromě proslulé „černé knihy“ *Sedm pražských dnů*, v níž byl bezodkladně zdokumentován průběh okupace, vydal ústav hned 24. srpna zvláštní číslo *Československého časopisu historického*, v němž šest historiků v čele s šéfredaktorem Františkem Grausem formou osobního prohlášení důrazně protestovalo proti okupaci. Josef Janáček tehdy napsal:

„Krutost a nesmyslnost okupace Československa nemá v historii našich národů obdoby. I pod hrozbou tankových hlavních nám však zůstává poslední naděje. Jsme jednotni za legální vládou, za Národním shromážděním a za prezidentem republiky a štítlivě se odvracíme od kolaborantů. Věřím, že národy s takovou kulturní minulostí a přítomností nezlomí ani dnešní barbarství okupantů.“

Bylo to vyznání rozhodné, ale poměrně střízlivé v porovnání s ostatními prohlášeními, jež se většinou odvolávala na věrnost socialismu a na podporu výsledků mimořádného (vysočanského) sjezdu Komunistické strany Československa. Janáček se jako nestraník naprosto nevázal na autoritu, o nichž si nedělal iluze, ale přesto brzy poznal, že se jeho naděje na jednotu národa – zejména po kapitulaci čelných politických představitelů – nenaplnily. Když se i F. Graus, který bezprostředně po invazi také stál „plně za XIV. sjezdem KSČ“, rozhodl pro emigraci a když byl Josef Macek nahrazen novým, „normalizačním“ režimu oddaným ředitelem Historického ústavu Oldřichem Říhou, situace vypadala zcela jinak.

Josef Janáček se ocitl před těžkým osobním dilematem – trvat na svém stanovisku a být vyhnán z oboru a nesmět publikovat, nebo odvolat? V polovině roku 1970, kdy již byl Historický ústav změněn na Ústav československých a světových dějin ČSAV a velká část jeho osazenstva byla postupně vyměňována, vyšlo dvojčíslo 2–3/1970 *Československého časopisu historického*, poprvé redigované novým

vedením. Hned za úvodníkem, který se distancoval od „liberalizace takového stupně, že počala převládat anarchie a zanedbávání práce na základních úkolech“, byla otištěna kajícíná doznání tří historiků přiznávajících své pomýlení. Josef Kočí, který následně završil svou kariéru jako člen-korespondent ČSAV a vedoucí odboru památkové péče Kanceláře prezidenta republiky, a Jiří Kořalka, který beztak musel zanedlouho odejít z akademického ústavu, se už 10. ledna 1970 distancovali od svého „jednostranného nacionálního zaměření“, přihlásili se k internacionalismu a zdůrazňovali, že se snaží „účinně podpořit všechna opatření Komunistické strany Československa“.

Josef Janáček nátlaku zjevně vzdoroval a teprve 23. června 1970 podepsal text, který si – na rozdíl od stereotypních frází svých dvou předchůdců – sám nastylizoval: „Ve zvláštním čísle *Československého časopisu historického*, vydaném v srpnových dnech roku 1968, bylo zveřejněno i moje osobní prohlášení k tehdejšímu událostem. Jsem si vědom toho, že toto prohlášení bylo extrémně subjektivní a že jsem se dal strhnout emocemi k projevu, který se rozcházel s historickou skutečností. Považuji toto prohlášení za chybný krok, a to tím spíše, že neodpovídalo mému dřívějšímu i současnému postoji k vnitropolitickému i zahraničněpolitickému vývoji v Československu, v němž byla vždy jasná snaha o pozitivní přínos k rozvoji naší socialistické společnosti. Je mi líto, jestliže moje prohlášení přispělo, byť i v nepatrné míře, k prohloubení nálad a emocí ohrožujících stabilitu, nebo dokonce existenci naší společnosti.“

Nevšední stylistickou obratností se pisatel vyhnul tomu, k čemu směřoval tlak exponentů KSČ a Státní bezpečnosti v ideologicky přísně střežených akademických ústavech; ani náznakem nepřipustil, že schvaluje sovětskou okupaci a socialistický internacionalismus, nedal si vnutit osočení z nacionalismu ani výslovnou podporu komunistické politiky. Přiznal jen vlastní – emocemi podmíněný – subjektivismus a chybný odhad aktuální situace, dokonce skrytě naznačil, jak obudné nebezpečí okupace představuje, když by mohla ohrozit samotnou existenci československé společnosti.

Pragmaticky uvažující historik musel ustoupit, nebyl však zlomen. V následujících letech to opakovaně prokázal v užším kolegiálním kruhu svými výroky politického rázu, jež rozhodně nebyly nakloněny vládnoucímu režimu. Ale především byl schopen ostře vystoupit i proti „kádrově prověřeným“ vedoucím činitelům ústavu, když svévolně napadali výzkum starších českých dějin nebo pracovníky Janáčkova oddělení. „Normalizační“ vedení Ústavu československých a světových dějin ČSAV sice tohoto historika nemělo v lásce, avšak jeho schopnosti potřebovalo. Po naprosto epizodickém působení ve funkci zástupce ředitele (1969) ho pověřilo vedením oddělení starších československých dějin (1970–1981) a výkonnou, fakticky však i vědeckou redakcí *Přehledu dějin Československa*. Ačkoli se po celá sedmdesátá a osmdesátá léta vracely úvahy o tom, že „politicky netečný“ výzkum starších dějin je nepotřebný a měl by být z ústavu odstraněn, vedoucí garnitura ho nemohla jednoduše zrušit, aby toto pole zcela nevyklidila zahraniční a disentní historiografii.

V práci na *Přehledu dějin Československa* předvedl Janáček jeden ze svých vrcholných vědecko-organizačních výkonů. Ze značně nesourodých textů dotvořil první díl kolektivní syntézy ve dvou mohutných svazcích, které po dlouhotrvajících

odkladech vyšly v nakladatelství Academia (1980–1982) a zahrnuly vývoj od praveku do revoluce 1848. Vydání muselo několik let čekat na příslibené pokračování pro druhou polovinu 19. a pro 20. století. Tyto texty však nikdy nebyly dokončeny a zařadily se mezi jalová gesta plánovačů ve vedení Ústavu československých a světových dějin ČSAV. Janáček s úspěchem usiloval o to, aby byli v obou knihách *Přehledu* uvedeni všichni autoři (včetně proskribovaného Františka Šmahela), což se mu podařilo poté, když formální vědeckou redakci převzali ředitelé akademických ústavů v Praze a Bratislavě Jaroslav Purš a Miroslav Kropilák, kteří se na skutečných redakčních pracích vůbec nepodíleli. Přehled byl nesporně poplatný formálně marxistickému přístupu k dějepisu (především v hodnotících historiografických a bibliografických oddílech), zásluhou autorů a Janáčkovy redakce se však zařadil mezi vědecká díla, která přežila dobu „normalizace“ a zaujala místo mezi standardními syntézami českých dějin.

V postavení vedoucího oddělení Josef Janáček vymýšlel takové formulace výzkumného programu, aby se pod tuto umělou střechu vešlo solidní pramenné bádání a psaní studií a knih, které by obstály nejen při kritickém pohledu kolegů z univerzit, ale i ve vztahu k zahraničí. V oddělení starších československých dějin se snažil vytvořit normální vědecké pracoviště, které nepřistoupí na politicko-propagandistickou linii vedení ústavu. Byl však příliš dobře obeznámen se situací, než aby se domníval, že se ve stávajících poměrech obejde bez kompromisů. Snažil se vyjít se straníky ve svém oddělení (vesměs svými žáky), neboť oprávněně předpokládal, že budou ve vlastním zájmu bránit svůj a jeho obor proti destruktivnímu náporu straníků z jiných oddělení; ti z konkurenčních důvodů často těžce nesli, že se ve starších dějinách hodně publikuje, dobovou mluvou řečeno „píše rukama nohama“. V publikační intenzitě byl Janáček nedostižný, ale v osmdesátých letech už své knižní práce vydávali i jeho žáci. Právě jim věnoval velkou pozornost a jim předával – mnohdy takřka patriarchálním způsobem – své vědecké poznatky a trpce získané celoživotní zkušenosti, a to až do svého penzionování na konci roku 1987.

Ostatně i v zájmu mladších kolegů, kteří k tomu sami nenašli dost odvahy, se Josef Janáček vyjádřil při příležitosti VI. sjezdu československých historiků v Praze. V době rozjitřené bouřlivým Palachovým týdnem se stal signatářem otevřeného dopisu z 30. ledna 1989, jímž 85 nezávislých intelektuálů oslovilo účastníky sjezdu, převážně historiky z oficiálních institucí, ve věci svobodného bádání o minulosti. Na výzvu, aby se historici vymanili z dozoru KSČ a Státní bezpečnosti, sjezd sice oficiálně nereagoval, ale ohlas dopisu byl v kuloárech značný a také Janáčkovu jméno mu v kritických okamžicích dodávalo váhu.

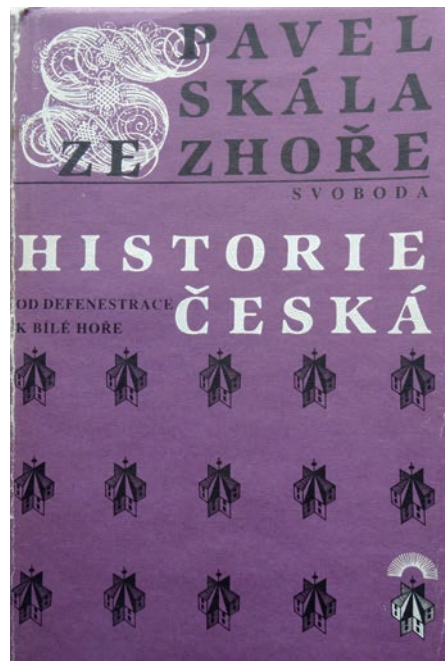
Po roce 1989 se Josef Janáček vrátil ke svým oblíbeným tématům (valdštejnské problematice a kolumbovským objevům) a příležitostně vystoupil i s kritikou stavu polistopadové historiografie. Po dlouhé nemoci zemřel v Praze 20. října 1994. Odešel v něm člověk, který nenapodobitelným způsobem poznamenal akademický výzkum starších českých dějin.

Mnohasvazkové dílo Josefa Janáčka nelze dost dobře posuzovat měřítky, jaká se uplatňují na počátku 21. století. Až na malé výjimky totiž celé vzniklo za vlády jedné strany a jediné přípustné ideologie, a navíc v době předpočítačové. Z toho vyplývaly specifické, dnes již pozapomenuté rysy, zasahující do badatelské a publikační činnosti, počínaje technickou stránkou heuristiky a konče možností knihu vůbec vydat a distribuovat.

Výchozím předpokladem vzniku jakékoli odborné historické práce byl výzkum v poměrně dobře zpřístupněných archivech a v knihovnách, které naopak trpěly chronickým nedostatkem literatury západní provenience. Při neexistenci nebo později obtížné dostupnosti reprodukčních přístrojů znamenala heuristika časově velmi náročné vypisování údajů a citací z pramenů a literatury na kartotéční lístky, po zpracování pak několikeré přepisování textů na stroji. Tato zdlouhavá práce vedla nejen Josefa Janáčka, ale i jeho žáky k úspornému psaní textů, které byly – i se zřetelem k možnostem publikačního uplatnění – zpravidla kratší, než by tomu bylo u obdobných témat dnes. Před rokem 1989 vycházel mnohem menší počet odborných časopisů, takže i uplatnění odborných článků – pokud se ovšem

První knižní publikace Josefa Janáčka – komentovaný výbor z díla Sixta z Ottersdorfu *O pokoření stavu městského léta 1547* (Praha: Melantrich 1950)

Janáčkův výbor z monumentální Historie církevní Pavla Skály ze Zhoře, vydaný pod názvem *Historie česká. Od defenestrace k Bílé hoře* (Praha: Svoboda 1984)

nenášel politický důvod k jejich prosazování – bylo obtížnější než dnes. Veškerá nakladatelství byla v rukou státu nebo jím kontrolovaných politických a společenských organizací, v nichž redakční a schvalovací procedury a poté tiskařská výroba trvaly velmi dlouho, takže na vydání již napsané knihy se čekalo často celé roky. V lepších nakladatelstvích (paradoxně i v redakci historických publikací stranického nakladatelství Svoboda) byli někteří redaktori odborně zdatní a měli zájem na vydávání knih, které mohly zaujmout široký okruh čtenářů. Dobře věděli, že při nízkém počtu vydávaných historických titulů se každá zajímavá kniha stává kulturní událostí a že ji budou kupovat dnes nepředstavitelné tisíce čtenářů.

Josef Janáček se uměl v těchto poměrech dobře pohybovat a navázal pracovní kontakty s redaktory velkých pražských nakladatelství. Poté co v Historickém ústavu dosáhl výslovného nebo aspoň mlčenlivého souhlasu k publikaci, nabízel jim své vědecké práce (Academia, původně Nakladatelství ČSAV, dále Melantrich, Svobodné slovo, Státní pedagogické nakladatelství) a popularizační knížky (Mladá fronta, Orbis, Panorama, ale také Albatros a Československý spisovatel). Nakladatelé se brzy přesvědčili, že „Janáček“ se velmi dobře prodává, a že to dokonce platí i o jeho knihách přísně vědeckého zaměření. Jestliže první svazek Českých dějin 1526–1547 vyšel roku 1968 v nákladu pouhých 2000 výtisků, takže musel být o tři roky později zpřístupněn ve druhém vydání, pak druhý svazek měl v roce 1984 už rovnou 7000 výtisků. Současně publikovaná Janáčková kritická edice *Historie české Pavla Skály* čítala 51 000 výtisků a podobně vysokých nákladů dosahovaly mohutné, téměř šestisetstránkové životopisy *Valdštejna* (1978: 43 000 výtisků) a *Rudolfa II.* (1987: 60 000 výtisků), zařazené do tehdy populární Členské knižnice nakladatelství Svoboda a později opakovaně reeditované. Rovněž knížky určené dětem, ale čtené i dospělými, byly velice žádané (*Velké osudy*, 1972: 10 000 výtisků; *České erby*, 1974: 32 000, 1988: 31 000 výtisků). Od šedesátých do osmdesátých let bylo zjevné, že Janáčkovy knihy dokázaly zaujmout tři generace čtenářů, kteří v nich hledali poučení a někdy i útek z neradostného vnímání soudobého světa do dávné minulosti.

Tematicky i žánrově pestré dílo Josefa Janáčka lze rozčlenit do devíti oblastí. První z nich, průpravnou a vždy sloužící širšímu okruhu badatelů, byly **pramenné edice**. Janáček začínal již zmíněným komentovaným vydáním výběru z rozsáhlého spisu staroměstského kancléře Sixta z Ottersdorfu. Kniha *O pokoreni stavu městského léta 1547* (1950) vycházela z Janáčkovy disertace a stala se jednou z hlavních pomůcek k výkladu prvního protihabsburského odboje (1546–1547). Její vydavatel byl i později přesvědčen, že každý historik má zpřístupnit prameny, s nimiž pracuje, alespoň v jedné knižní edici, a tento úkol kladl na srdce i svým žákům. Dodával, že on sám edicí začal a že s ní také skončí. Jednou z posledních jeho velkých publikací bylo vydání *Historie církevní* od Pavla Skály ze Zhoře. Editor zůstal i tentokrát věrný své představě o výběrovosti vydávaných pramenů (u olbrámského Skálava spisu ani nebylo možno postupovat jinak) a dovedl ji téměř k formální dokonalosti. Dosáhl toho jednak zaměřením na vrcholné partie díla, jednak vynikajícím úvodem a zasvěceným komentářem. Ve své edici *Historie česká. Od defenestrace k Bílé hoře* (1984) shrnul výsledky celoživotního zájmu o české stavovské povstání 1618–1620, které mu již nebylo dopřáno

synteticky zpracovat, a vytvořil spolehlivou základnu pro veškeré další bádání o této tematice. Janáček měl i další záměry, které se promítly do spolupráce na vydání francouzských cestopisů pojednávajících o rudolfinské Praze (1989) a do rozsáhlého úvodu k edici kutnohorských pamětí Mikuláše Dačického z Heslova, kterou připravil Jiří Mikulec (1996).

Nejvlastnější badatelskou doménou Josefa Janáčka se staly **hospodářské dějiny 16. a počátku 17. století**. Po vynikající monografii *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze* (1955) následovalo několik dalších rozprav. *Rudolfinské drahotní řády* (1957) byly pojaty jako příspěvek k tehdy živé diskusi o takzvané cenové revoluci, *Pivovarnictví v českých královských městech v 16. století* (1959) soustavně hodnotilo jedno z nejdůležitějších a zároveň nejkontroverznějších odvětví předbělohorské české ekonomiky. Po těchto dílčích pracích přistoupil Janáček k syntéze *Řemeslná výroba v českých městech 16. století* (1961), v níž vypracoval sociálně ekonomickou typologii raně novověkých měst, a *Přehled vývoje řemeslné výroby za feudalismu* (1963). V těchto knihách, ale i v řadě časopiseckých studií o těžbě kovů, řemeslech, financích, cechovní organizaci, vnitřním a mezinárodním obchodu (zejména s rakouskými, jihoněmeckými a italskými oblastmi) či o dopravě (půvabná knížka o pražském kočovském cechu *Obrázek ze života rudolfinské Prahy*, 1959), položil Josef Janáček základ moderního bádání o ekonomice a společnosti předbělohorských měst. Zároveň vytvořil důstojný protějšek soustředěného bádání o šlechtickém velkostatku, představovaného Františkem Matějkem, Aloisem Míkou, Josefem Petráněm a Josefem Válkou. Právě v solidním a vyváženém zvládnutí ekonomického vývoje předbělohorské společnosti, které je zásluhou zmíněných vědců, spočívá jeden z nejcennějších výsledků poválečné české historiografie.

Souběžně s bádáním o hospodářských dějinách se Josef Janáček intenzivně věnoval **minulosti Prahy**. Jako archivář se podílel na řadě publikací k historickému místopisu a připravil si podklady pro popularizační knížky *Vyprávění o Staroměstské radnici* (1961) a *Vyprávění o Vyšehradu* (1964). I později si udržel vědecký patronát nad bádáním v Archivu hlavního města Prahy a zasloužil se o vznik a vzestup dosud vycházející, velmi úspěšné vědecké ročenky *Pražský sborník historický* (1964). Jako rozený syntetik se projevil především v uspořádání velkých jednosvazkových *Dějin Prahy* (1964), na nichž se také autorsky výrazně podílel, a v sepsání stručnějších *Malých dějin Prahy* (1968), které vyšly kromě tří českých vydání také v polském, německém a částečném ruském překladu.

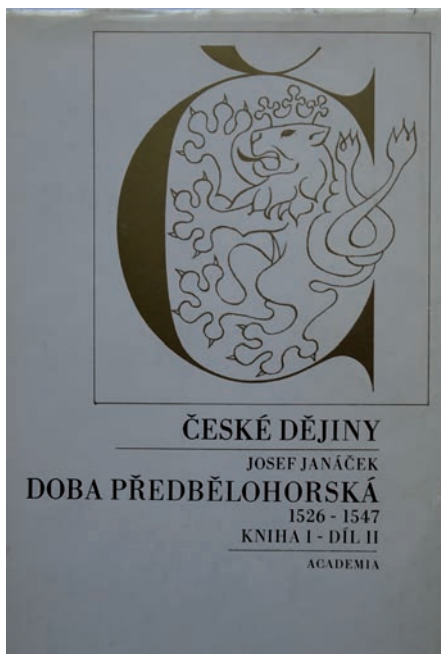
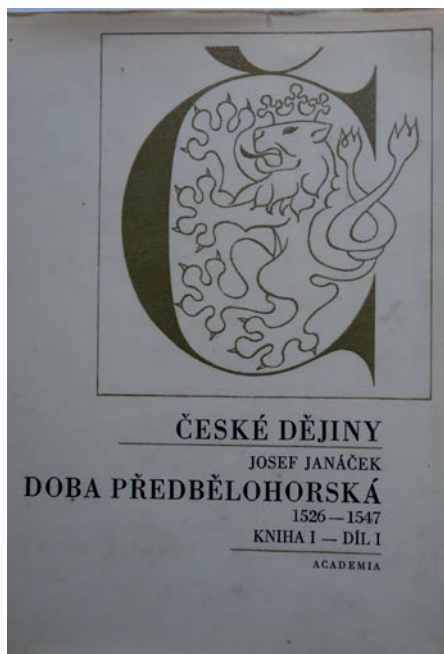
Zájem o Prahu přerůstal do bádání o jednotlivých městech, která sehrávala v raném novověku zvláštní úlohu v hospodářském vývoji českých zemí (mj. Jihlava jako obchodní centrum, Jáchymov a podnikání Fuggerů, Valdštejnův Jičín), a při řešení obecných problémů ho vedl na pomezí **historické topografie**. Do této oblasti Josef Janáček naplno vstoupil, když na sebe převzal břemeno redigování sedmisvazkového kolektivního díla *Hrady, zámky a turze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* (1981–1989), které se mělo stát modernějším protějškem Sedláčkových *Hradů*. Z pětičlenné hlavní redakce zůstal Janáček nakonec jako jediný naživu a byl často zoufalý z nedostatečně připravených textů, jež dostával od jednotlivých autorů. Nicméně se uvolil k nevděčnému redigování práce, která přes všechny nedostatky a kritiku, jíž byla vystavena, přinesla mnoho užitečných poznatků, a to

především k vývoji architektonických památek v období po druhé světové válce. Její dokumentární hodnota vzrůstá s odstupem času, neboť *Hrady* bezděčně zachytily stav českých památek takřka na poslední chvíli před obrovskými majetkoprávními přesuny v restitučním období.

Při práci v oboru pragensií stál Josef Janáček vždy jednou nohou v oblasti **popularizace** vědecky získaných historických poznatků. Plně se jí oddal v knížce o šlechtických rodech, kterou vytvořil s heraldikem Jiřím Loudou (*České erby*, 1974) a v životopisných medailonech pozoruhodných osobností našich dějin *Velké osudy* (1972). Tato kniha určená mládeži zachytily pět postav velmi rozdílného sociálního postavení – Přemysla Otakara II., Jana Žižku z Trocnova, Petra Voka z Rožmberka, Jindřicha Matyáše Thurna a Karla Havlíčka Borovského. Autor si vybral osobnosti, které v různých dobách a rozličnými způsoby vedly statečný zápas proti přesile, někdy předem ztracený, ale vždy ve snaze zachovat si lidskou důstojnost. Janáček se tu v době agresivní komunistické „normalizace“ vracel ke svému emotivnímu prohlášení ze srpna 1968: „Věřím, že národy s takovou kulturní minulostí a přítomností nezlomí ani dnešní barbarství okupantů“. Psal skrytě, ale s nadějí, že mu alespoň někteří mladí čtenáři porozumí.

Popularizační charakter měly rovněž Janáčkovy práce z **obecných dějin**. Těžiště jeho zájmu leželo na přelomu středověku a novověku, v době objevných plaveb. Ostatně bez pochopení jejich důsledků nebylo možné vykládat ani hospodářské proměny střední Evropy v 16. století. Na základě starší historiografie, avšak s velkým smyslem pro literární ztvárnění a dramatickosti děje napsal Josef Janáček několik knížek, jež v době politického uzavření hranic otvíraly daleké cestovatelské obzory a jež svým způsobem předznamenaly pozdější intenzivní zájem o dějiny cestování – *Století zámořských objevů 1415–1522* (1959), *Kolumbovo dědictví* (1962), *Kryštof Kolumbus* (1970) a později *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba* (1992). Této přelomové epoše světových dějin věnoval značnou pozornost rovněž zpracováním období 1500–1640 v rozsáhlé kolektivní příručce *ABC světových dějin* (1967), která se na sklonku šedesátých let, v době stále ještě povinných vysokoškolských textů ze sovětské produkce, stala neoficiální, o to však vyhledávanější učebnicí obecné historie. Nelze pominout ani knihu o reformaci, kterou napsal pro španělské vydání na Kubě (*La reforma*, Havana 1966).

Ve všech uvedených oblastech své publikační činnosti se Josef Janáček dotýkal i **kulturního vývoje**, ale jen zřídka mu věnoval samostatnou pozornost. K výjimkám patří životopis jednoho z čelných představitelů jednoty bratrské (*Jan Blahoslav*, 1966) a *Ženy české renesance* (1976). Obě knížky dokládaly Janáčkův smysl pro psychologicky pojatou biografii i pro hledání nových otázek, jímž česká historiografie do té doby nevěnovala větší pozornost, jako byly ekonomické předpoklady kulturní úrovně, postavení žen v raně novověké společnosti, možnosti jejich hospodářské a politické emancipace atd.). Právě v těchto směrech vývoj poznání po Janáčkově smrti značně pokročil a v mnohém jeho výklad korigoval; nelze mu však upřít, že na opomíjená témata přinejmenším upozornil, a dokonce je uvedl do povědomí širší čtenářské veřejnosti. Příspěvky ke kulturním dějinám autorovi zároveň umožňovaly rozvíjet vlastní pojetí „české renesance“. Tento zastřešující pojem chápal jako společný jmenovatel pro kulturní vývoj od sklonku 15. do počátku 17. století, jehož základním dělítkem se stala polovina 16. věku. Od takto

Dva realizované svazky syntézy české historie na počátku novověku, které zůstaly torzem velkorysého záměru – *České dějiny: Doba předbělohorská 1526–1547, I/1–2* (Praha: Academia 1968–1984)

stanoveného periodizačního mezníku odvozoval dvě epochy české renesance, jež promítal do svých rozsáhlých syntetických prací.

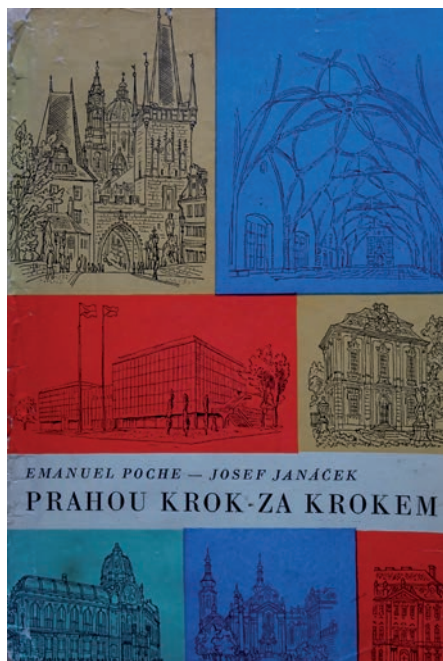
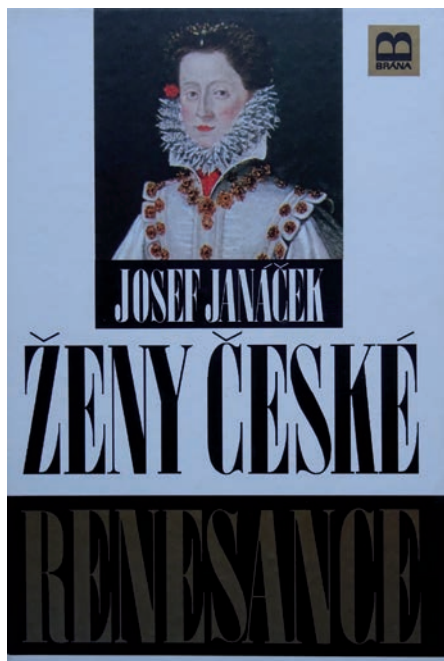
Syntézu předbělohorských českých dějin pokládal Josef Janáček za svůj životní úkol a její přípravě se věnoval od příchodu do Historického ústavu ČSAV. Tuto svou práci však nechápal izolovaně; soudil, že obnovené *České dějiny*, volně navazující na Laichterovu ediční řadu, by se měly stát vědeckou vizitkou tehdy vůdčí generace českých historiků. Janáček se zpočátku nerad smiřoval s periodizačním rozdělením díla, jak je určil Josef Macek; ten si totiž vyhradil období jagellonské, kdežto dalším historikům přenechal dobu „habsburskou“. Leč období zahájené rokem 1526 bylo pro Janáčka, historika zdůrazňujícího ekonomické aspekty dějin, z hlediska dlouhodobých hospodářských trendů neústrojným celkem. Nicméně svou úlohu přijal a spojoval s *Českými dějinami* velká očekávání. V šedesátých a potom ještě v sedmdesátých letech opakovaně vypracoval koncepci pro zvládnutí předbělohorského období, jejíž předností byla promyšlenost a snaha dovést dílo ke zdárnému konci. Vážnou slabinou však zůstávala nerealistická představa o rychlém tempu práce a o možnosti vycházet pro celé předbělohorské období v podstatě jen z literatury a z vydaných pramenů. V tomto ohledu zvítězil syntetik nad historikem usilujícím o hlubší poznání minulosti.

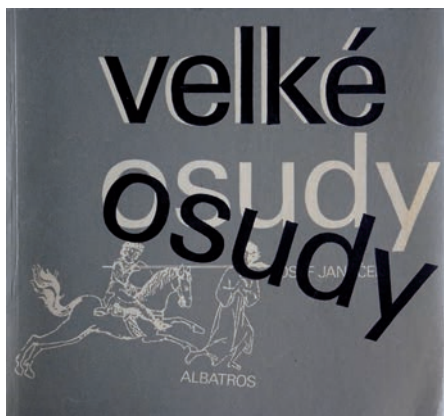
Janáčkovy pojetí *Doby předbělohorské* jakožto sevřeného několikasvazkového oddílu *Českých dějin* v zásadě spočívalo na představě o třech základních

meznících, na něž lze celý výklad téměř stoletého období postavit. Těmito mezníky byly – v duchu tradice – nástup Habsburků, první a druhý protihabsburský odboj, tedy léta 1526, 1547 a 1618–1620. Naproti tomu dlouhé a v mnoha ohledech směřované mezidobí 1548–1617 zůstávalo na okraji zájmu jako nutná výplň základní periodizační kostry, nikoli jako vnitřně velmi diferencovaná a spoluurčující perioda předbělohorského vývoje. Z takto nerovnovážného přístupu vyplývalo rozdělení autorských úloh při zpracování této tematiky. Zatímco Josef Janáček si vyhradil knihu první (1526–1547) a třetí (1618–1620, případně i se začleněním několika let před povstáním), druhou knihu (1548–1618) měl zpracovat Alois Míka (1928–1991). Tento specialista na dějiny předbělohorského velkostatku skutečně v sedmdesátých letech, kdy byl již vážně nemocen, předložil stručný rukopis, ale jeho práce nebyla pro závažné nedostatky přijata k tisku. Jelikož Míkův zdravotní stav nedával naději na provedení nezbytných úprav, Josef Janáček rezignoval na „generační výpověď“ o předbělohorské době a nabídl práci jednomu ze svých žáků, Jaroslavu Pánkovi. Výzkum prováděný v osmdesátých letech ovšem prokázal, že bez velmi rozsáhlého archivního

Spolu s dějepiscem umění Emanuelem Pochem zpracoval Josef Janáček důkladný popis historie a památek české metropole – *Prahou krok za krokem* (Praha: Orbis 1963); míra opotřebení soukromých i veřejně dostupných exemplářů svědčí o tom, že tato obtížně dosažitelná kniha šla doslova z ruky do ruky

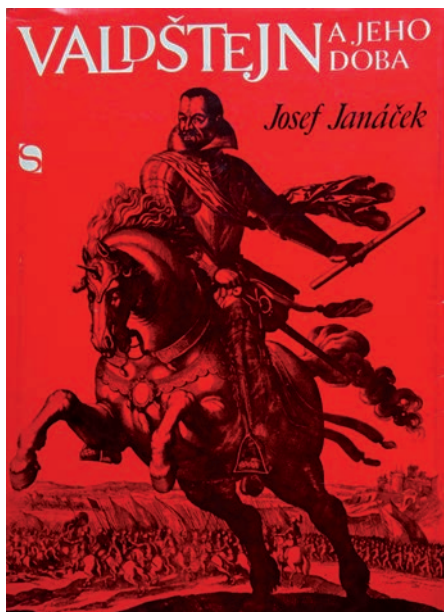
Jedna z nejpůvodnějších Janáčkových knih – *Ženy české renesance* (Praha: Brána 1996) – ve třetím vydání

Medailony pěti osobností, které v rozpětí od 13. do 19. století zápasily o svou důstojnost, vtělil Josef Janáček do knihy určené české mládeži v době nastupující „normalizace“ – *Velké osudy* (Praha: Albatros 1972)

studia není tento úkol na patřičné úrovni zvládnutelný a že vidina rychlého překlenutí let 1548–1617 byla pouhou iluzí. Ostatně na velmi vážné problémy narazil i v podstatně kratším úvodním období sám tvůrce této koncepce. Mezi Janáčkovým prvním svazkem první knihy *Doby předbělohorské* (1968) a svazkem druhým (1984) uplynulo plných šestnáct let, zatímco na zpracování třetí knihy se vůbec nedostalo. Celkovým výsledkem tak bylo poměrně velmi podrobné zvládnutí prvního dvacetiletí habsburské vlády v českých zemích, zatímco následující období se stalo na přelomu 20. a 21. století předmětem velmi

Nejvýznamnější Janáčkovy životopisné dílo – *Valdštejn a jeho doba* (Praha: Svoboda 1978) – je zároveň freskou českých dějin první třetiny 17. století

intenzivního analytického výzkumu řady historiků a k odlišně pojaté syntéze již směřovali historici mladší generace.

Se snahou o komplexní zvládnutí předbělohorské doby se vždy snoubil Janáčekův zájem o **životopisnou tvorbu**. Věnoval se jí i na úkor *Českých dějin*, když před zamýšleným zpracováním českého povstání dal přednost biografii jednoho z nejproslulejších protagonistů doby bělohorské – Albrechta z Valdštejna. Knížka *Valdštejnova smrt* (1970), stejně jako pozdní *Valdštejnova pomsta* (1992), byla snahou o zachycení nikoli jen jednoho lidského osudu, ale celé epochy. Janáček toto své úsilí vyjádřil velmi zdařile v podstatně rozsáhlejší spisu *Valdštejn a jeho doba* (1978), který patří mezi nejlepší práce o dějinách povstání a české účasti v třicetileté válce. Autor tu dospěl k úspěšnému propojení svého smyslu pro charakter epochy i pro psychologii jednotlivce a vytvořil rovnocenný protějšek své *Doby předbělohorské*. Této vrcholné úrovně již Janáček bohužel nedosáhl ve ztvárnění druhé přitažlivé postavy – Rudolfa II. Také jemu věnoval nejprve průpravnou populární knížku *Pád Rudolfa II.* (1973) a poté rozsáhlou fresku *Rudolf II. a jeho doba* (1987). Znovu se projevil jako mistr v reinterpetaci starší historiografie a znamenitý vypravěč, avšak zhoršený zdravotní stav mu neumožnil stejnou původnost úsudků a místy také poznamenal literární vytríbenost textu. Přesto patří tato kniha k autorovým velkým výkonům, zaměřením na české země významně doplňuje klasické dílo britského historika Roberta Evanse (1973) a představuje důstojný protějšek téměř současně vydané monografie o Rudolfovi II. z pera rakouského historika Karla Vocelky (1985).

Obsáhlým životopisem *Rudolf II. a jeho doba* (Praha: Svoboda 1987) vstoupil Josef Janáček do mezinárodní diskuse o rudolfínské době a o společenském zázemí pražského manýrismu

Josef Janáček měl ještě mnoho dalších tvůrčích plánů. Byl by rád sepsal důkladnou monografii nebo alespoň menší portrét Ferdinanda I., jemuž věnoval v *Českých dějinách* velkou pozornost; uvažoval o životopisu „českého kondotiéra“ Zdeňka Lva z Rožmitálu, který ho přitahoval jako typ bezohledně spojující ekonomické a politické zájmy; přemítal také o menších tématech, která ho vracela do krajiny dětství, jako byly dějiny Hostýna a tamních poutí. Všechna tato témata však zanechal svým přímým či bezděčným pokračovatelům.

Někteří z nich si dnes kladou otázku, zda tento „velký vypravěč“ byl vlastně historikem v řemeslném smyslu, či spíše popularizátorem a literátem; zda souzněl s vývojem české a evropské historiografie; a také kam ho vlastně zařadit ve vývojovém proudu interpretací mezi kdysi obligátním marxismem a dnešní názorovou pluralitou.

Josef Janáček se výslovně nedistancoval od marxismu a paralelně s ním se věnoval hospodářským dějinám, ale jeho přístup k interpretaci minulosti byl vzdálen dobové frazeologii. I když používal pojmového aparátu vládnoucího marxistického dějepisectví, nevycházel z apriorních ideologických tezí, nýbrž z důkladného studia pramenů. Jeho cílem byla rekonstrukce dějin, nikoli však v detailním popisném pojetí, nýbrž v odhalení příčin, projevů a důsledků historických událostí, a to v sepětí s širším evropským vývojem. Jeho rekonstrukční metoda se v padesátých a šedesátých letech 20. století uplatnila především ve výkladu hospodářských dějin, při vystižení struktury a typologie výroby, obchodu a úvěru, od sklonku šedesátých let se pak osvědčila ve výkladu politické historie a v osvětlení místa českých zemí v habsburské monarchii. Čím více se prosazoval Janáčekův zájem o čelné osobnosti 16. a 17. století, tím zřetelněji se v jeho životopisné pojetých dílech projevoval zájem o psychologii osob a o zachycení vztahových sítí, jež ovlivňovaly jednání a myšlení portrétovaných jednotlivců.

Zahraniční studijní pobyty a studium především německé, rakouské a francouzské literatury byly pro něj zdrojem poznatků převážně věcného rázu. Rozšiřovaly mu tematické obzory, možnosti srovnávání a věcného posouzení českého vývoje v evropských proporcích. Znalost představitelů a některých stěžejních publikací školy Annales neznamenal, že by se jí dal strhnout. Šel svou cestou empirického pragmatika, který si vybíral jen ty zahraniční podněty, které konvenovaly jeho přístupu k dějinám. Příznačný je v tomto směru rozhovor s vrcholným představitelem školy Annales Fernandem Braudem, který v roce 1964 navštívil Prahu (rozhovor vyšel v časopisu *Dějiny a současnost* 7/1964). Janáček mu položil čtyři otázky, jež se týkaly vztahu individuální a kolektivní práce v historiografii, významu českých dějin a české historiografie pro Francouze, zájmu Francouzů o historii a úlohy popularizace dějin. Braudel odpověděl korektně, ale bez zvlášť velkého zaujetí. Nezáskal totiž příležitost promluvit o metodologii své školy, nýbrž o tématech, která zajímala především samotného Josefa Janáčka při jeho autorské, organizační, redakční a popularizační práci.

Záznam z tohoto setkání byl pro Josefa Janáčka příznačný. Janáček zůstal tím typem českého historika, který se zájmem nahlíží do Evropy i do zámoří a který intenzivně poznává toto prostředí a píše o něm, ale zároveň si z něho vybírá jen to, co odpovídá jeho pohledu na dějiny. V mladším věku i na sklonku života byl přesvědčen, že český historik nese spoluodpovědnost za vytváření „silného povědomí

o kořenech české státnosti“ a za „budování státní idey“. Jako vědec i jako literát zůstával Josef Janáček samorostem, který kráčel mezi proudy.

Učitel mladých historiků

Janáčkovu osobnost charakterizoval statečný zápas s nepřízní osudu. Trvalou jizvu na jeho duši zanechala tragická smrt tříletého syna Josefa v červnu 1954, o níž sice nemluvil, ale ani mezi svými kolegy a žáky nedokázal skrýt hluboký zármutek, kdykoli v hovoru vyvstala byť jen vzdálená analogie a připomněla mu tuto nenahraditelnou ztrátu. Těžkým břemenem se mu stala také cukrovka, kterou začal trpět už po své třicítce. Byl odkázán na pravidelné injekce inzulínu a musel zachovávat přísnou diabetickou dietu. Ze zdravotních důvodů (včetně obav o zrak, pro historikovu práci tak důležitý) zachovával železnou kázeň, která ještě umocňovala jeho vytříbený smysl pro systematickост ve vědecké práci. Do Historického ústavu přicházel ve stanovené dny vždy časné ráno, aby vyřídil organizační a redakční povinnosti a aby se věnoval svým žákům. Ve stanovený čas snědl přesně odváženou svačinu (obvykle krajíc chleba s plátkem šunky), a jakmile skončil jednání, odcházel domů, neboť odpolední a večerní čas byl vyhrazen psaní.

Otevřeně mluvil o „řeholi“ vědce a její dodržování vyžadoval také od svých žáků. Se slovy, že neuznává žádné „modré [tedy volné] pondělí“, zahajoval konzultace hned v první den každého týdne tím, že vyzpovídal aspiranty z výsledků jejich práce a dal si předložit nově sepsané texty. O týden později každý z hojně opoznámkovaných textů kriticky probral a na autorovi často nenechal nit suchou. Míval výhrady k pojetí problému, k jeho pramennému ukotvení, ke kompozici a literární úrovni, probíral jednotlivá slova i souvětí. Vyžadoval solidní práci, promyšlenost a dobrou literární úroveň, ať šlo o kapitolu disertace, o článek, recenzi či drobnou zprávu. Občas vracel text k přepracování několikrát po sobě, až se konečně dočkal přijatelného výsledku. Pochvalné hodnocení z úst školitele nebylo příliš časté, o to větší váhu však mělo. Josef Janáček takto učil nejen základům historického řemesla, ale i takovému způsobu psaní, které není akademicky suché, ale zajišťuje vstřícnost vůči čtenáři. Stejně jako mistři slova z řad jeho vrstevníků – Josef Petrů a Josef Válka – pokládal historiografii za obor mezi vědou a literaturou, a proto důsledně vyžadoval jasnou sdělnost výkladu.

Diskusní úvahou o stanovení tématu disertace, článku nebo knihy a potom kritickým posuzováním začátečnických i pokročilejších textů Janáčkovu pedagogická činnost nekončila. Hodně mu vadilo, že nikdy nezáskal možnost habilitovat se na univerzitě, a proto svou touhu učít přenášel na aspiranty. Bylo výhodou, že „vědecká aspirantura“, tehdejší forma doktorského studia, byla v plném rozsahu svěřena nejen vysokým školám, ale i akademickým ústavům. Jelikož měl jasnou představu, jaká témata jsou vhodná z hlediska oboru a zároveň i přijatelná z hlediska Akademie věd, některé své žáky si sám vyhledal. Sledoval publikace začínajících historiků, a to i v regionálně historických časopisech, někdy je komentoval zprávami v *Československém časopise historickém*, a pokud našel vhodného adepta historické vědy, pozval si ho na první neformální konzultaci. Pomohl mu projít přijímacím řízením a poté zkouškami při „kandidátském minimu“, jež byly z velké části soustředěny na obskurní otázky z dějin

dělnického hnutí, sjezdů a usnesení komunistické strany; bez přípravy, při níž radami vypomohli také vstřícní kolegové z oddělení pro dějiny 19. a 20. století, by bylo velmi obtížné tímto sítím projít. Josef Janáček se jako školitel ujímal jednání o tom, kdy a za jakých podmínek bude povolena obhajoba již dokončené kandidátské práce, a když se toto vše podařilo, hledal vhodnou možnost knižního vydání. Jelikož měl dobré kontakty s odbornými redakcemi hlavních pražských nakladatelství, přicházely i s návrhy, jaká témata ze zájmové oblasti příslušného historika jsou publikovatelná, a doporučením pomáhal k vydání prvních i dalších vědeckých knih svých žáků.

Když se pak v osmdesátých letech poněkud otevřely možnosti cestování na zahraniční konference, Josef Janáček využil svých kontaktů z mládí a zprostředkoval pozvání do tehdy tak exotických zemí, jakými byly Francie či Itálie. Jako znalec hospodářských dějin a zároveň historie italské komunity v raně novověké Praze dokázal zajistit pozvání dokonce na vysoce prestižní konferenci Mezinárodního ústavu pro hospodářskou historii Francesco Datini v Pratu u Florencie, kde se každoročně setkávala elita evropských historiků. Seznámení se staříčkým Fernandem Braudem, který do Prata, zajížděl, by bylo pro mladého českého historika bez Janáčkova zprostředkování nemyslitelné.

Josef Janáček byl občas na své žáky hodně přísný a snažil se je vést tím směrem, který pokládal za jediný správný. Někteří z nich to těžce nesli, docházelo i k vážnějším nedorozuměním. Zpravidla až s odstupem času docenili, co všechno pro ně jejich učitel udělal a za co jsou mu trvale zavázáni. Tento vědec a spisovatel však neprosplával pouze jednotlivým žákům a svým čtenářům, ale učinil velkou službu také české historiografii. V době, kdy hrozilo přerušení kontinuity vědeckého bádání o českých dějinách raného novověku a částečně i středověku, stal se Josef Janáček mostem mezi minulostí a budoucností. Vychoval skupinu mladých historiků, budoucích medievistů (Petr Čornej, Luděk Jirásko, Miloslav Polívka, Josef Žemlička) a badatelů o raném novověku (Pavel Bělina, Jan Kučera, Václav Ledvinka, Jaroslav Pánek, Jiří Pešek), kteří se ještě před pádem komunistického režimu ujali Janáčkem doporučených i mnohých jiných témat. Na přelomu 20. a 21. století někteří z nich převzali vedení akademických a vysokoškolských historických pracovišť a sami se chopili školení další generace dějepisců. Třebaže se historická témata, metody i způsob bádání mezitím značně proměnily, pozitivní prvky kontinuity, které pomohl udržet Josef Janáček, přetrvávají i v těchto generacích.

Odkaz

Dílo Josefa Janáčka – stejně jako je tomu u jeho velkých předchůdců od Františka Palackého po Josefa Šustu – patří historiografii i literární kultuře. V době, která nepřála svobodnému myšlení a výměně ideových a metodických podnětů, vznikalo na poctivém badatelském základě, bylo výsledkem zodpovědného uvažování a slovesného tvoření. Tento historik vždy myslel na čtenáře a pokládal dějepis za vědu, kterou je třeba v odborně i literárně vybroušené formě nabízet kulturní veřejnosti. Měl smysl pro dlouhodobé dějinné procesy, ale také pro úlohu osobností. Snažil se jim porozumět a proniknout do jejich psychologie. Činil to způsobem, který dodnes badatele vzrušuje a nutí je klást si nad Janáčkovými

knihami otázku, jak daleko může historik zajít při vystihování subjektivních motivů lidského konání v dějinách.

Nejen Janáčkovy studie a knihy, ale i autor sám už se stal dějinným tématem. Zaslouží si, aby byl hodnocen se zřetelem k době, kterou si nevybral, ale v níž mu bylo dáno žít a tvořit. Kdyby se byl vzdal odpovědnosti za svůj obor, dokázal by při svém nadání napsat ještě více knih a bezpochyby mohl projít svou životní dráhu daleko pohodlněji. Rozhodl se však i v nejistých časech hájit kontinuitu a kultivovanost bádání o starších českých dějinách. Za to mu obzvlášť naše akademická historiografie nemůže být nikdy dostatečně vděčná.

Literatura

Bělina, Pavel. Za Josefem Janáčkem. *Historie a vojenství* 44, 1995, č. 1, s. 180–183; Čechura, Jaroslav. Josef Janáček. Archivní základy velkého vypravěče. In: *Inter laurum et olivam* (Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica 1–2, Z pomocných věd historických XVI), Praha 2007, s. 607–615; Čornejová, Ivana – Čornej, Petr. Za Josefem Janáčkem. *Tvar*, č. 19, 17. 11. 1994, s. 5; Hanzal, Josef. *Cesty české historiografie 1945–1989*. Praha 1999; Hásková, Jarmila. Zemřel historik Josef Janáček. *Numismatické listy* 49, 1994, s. 182; Hofmannová, Jaroslava – Pražáková, Jana. *Biografický slovník archivářů českých zemí*. Praha 2000; Hojda, Zdeněk – Urban, Jan. O dějepisectví a lidech okolo něj. Tucet otázek pro Josefa Janáčka. *Dějiny a současnost* 15, 1993, č. 2, s. 45–48; Holec, František. Za PhDr. Josefem Janáčkem, DrSc. *Archivní časopis* 44, 1995, s. 113–114; Janáček, Josef. Rozhovor s prof. Braudelem. *Dějiny a současnost* 6, 1964, č. 7, s. 44–45; Janáček, Josef. Zlatá doba naučné prózy o českých dějinách. *Kvart*, léto 1987; Koldinská, Marie. Mezi střízlivostí a dramatičností. K literárním, psychohistorickým a filozofickým rovinám tvorby Josefa Janáčka. *Kuděj. Časopis pro kulturní dějiny* 5, 2003, č. 2, s. 83–101; Kopiczková, Božena. Josef Janáček (9. 10. 1925 – 20. 10. 1994). *Mediaevalia Historica Bohemica* 4, 1995, s. 411–412; Kostlán, Antonín. Velké osudy Josefa Janáčka. *Dějiny a současnost* 17, 1995, č. 1, s. 38–39; Kutnar František – Marek, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do třicátých let 20. století*. Praha 1997; Ledvinka, Václav. Historik Prahy a první redaktor PSH Josef Janáček (9. 10. 1925 – 20. 10. 1994). *Pražský sborník historický* 27, 1994, s. 181–184; Mahel, Richard. Josef Janáček a jeho místo v české historiografii (Pokus o komplexní zhodnocení). *Archivní sborník* (Státní okresní archiv Kroměříž) 9, 2003, s. 10–81; Mahel, Richard. Josef Janáček – odborný historik nebo také beletrista? (Příspěvek k diskusi o významu Janáčkovy historiografické produkce). *Český časopis historický* 102, 2004, s. 568–573; Mahel, Richard. J. Janáček a R. J. W. Evans. Dvojí vidění rudolfínské epochy? *Střední Morava* 10, č. 19, 2004, s. 100–124; Meľnikov, Georgij Pavlovič. Jozef Janáček. *Slavjanovedenje*, 1995, č. 2, s. 121–122; [Pánek, Jaroslav]. Poděkování Josefu Janáčkov. *Folia Historica Bohemica* 11, 1987, s. 617–618; Pánek, Jaroslav. Josef Janáček – historik raného novověku. *Folia Historica Bohemica* 17, 1994, s. 359–368 (s bibliografií 1985–1994); Pánek, Jaroslav. Josef Janáček (1925–1994). Historian of Comenius' Age. *Acta Comeniana* 11 (35), 1995, s. 247–249; Pánek, Jaroslav.

Mezi dějinami historiografie a autorskou sebeprezentací (Josef Janáček v pojetí Marie Koldinské). *Český časopis historický* 102, 2004, s. 122–127; Pánek, Jaroslav. Proměny obrazu Albrechta z Valdštejna (Evropské téma v české perspektivě sedmi desetiletí: 1934–2007). In: *Valdštejn. Albrecht z Valdštejna Inter arma silent musae?* Praha 2007 s. 23–37; Pánek, Jaroslav. Josef Janáček. Historik předbělohorské a bělohorské doby. In: J. Pánek, *Historici mezi domovem a světem. Studie – články – glosy – rozhovory*. Pardubice 2013, s. 299–308; Pánek, Jaroslav – Polívka, Miloslav – Žemlička, Josef. K šedesátinám Josefa Janáčka. *Folia Historica Bohemica* 10, 1986, s. 7–12 (s bibliografií 1950–1985); [Pánek, Jaroslav – Žemlička, Josef]. K životnímu jubileu Josefa Janáčka. *Folia Historica Bohemica* 2, 1980, s. 407–418 (s bibliografií 1950–1979); Šmahel, František. Josef Janáček (9. října 1925 – 20. října 1994). *Český časopis historický* 93, 1995, s. 166–167; Vandrovcová, Miroslava. *Josef Janáček (1825–1995). Inventář osobního fondu* (Archiv Národního muzea). Praha 2002.

Dějiny 19. století (Garant: prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc.)

- Kolektivní identity, politická modernizace a homogenizace společnosti
- Sociální vztahy a sociální otázka
- Ekonomická modernizace společnosti – průběh, dopady, rezidua
- Kulturní dědictví, náboženství a místa paměti
- Slovanský kontext českých dějin: obrazy a stereotypy

Dějiny 20. století (Garant: doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.)

- Problémy vývoje evropské demokracie a Československa v průběhu 20. století v mezinárodních souvislostech, vzájemné reflexe demokracie a diktatury
- Postavení a role moderních politických stran v českých zemích a v Československu
- Zahraniční politika Československé republiky
- Domácí a zahraniční odboj proti nacistické okupaci českých zemí a úsilí o obnovu samostatného Československa
- Nucená migrace a její formy ve 20. století
- Církevní a náboženské dějiny v kontextu politických, sociálních a ideových dějin 20. století a v rámci reflexe evropského vývoje a papežské politiky
- Historiografie dějin Československa ve 20. století
- Politická orientace a politická struktura národnostních menšin v Československu

Vybraná témata s chronologickým i tematickým přesahem

- Trendy současné historiografie – teorie a metodologie (Garant: PhDr. Milan Řepa, Ph.D.)
- Dějiny českých zemí ve světle pramenů vatikánských a římských archivů a knihoven, s podporou zahraničního pracoviště HÚ AV ČR, Českého historického ústavu v Římě (Garant: prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc.)

III. Výzkumný program Prameny hmotné a duchovní kultury, jejich zpřístupňování, ochrana a výzkum

Edice jako nástroj zpřístupňování historických pramenů, metodika ediční práce

- Edice středověkých pramenů (Garant: PhDr. Lenka Blechová, Ph.D.), Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae; Komise pro vydávání středověkých pramenů diplomatické povahy
- Edice raně novověkých pramenů (Garant: Mgr. Tomáš Sterneček, Ph.D.); Centrum raně novověkých studií
- Edice novověkých pramenů 19. a 20. století (Garant: PhDr. Pavel Cibulka, CSc., doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.), Centrum právně historických studií (Garant: prof. JUDr. Karel Malý, DrSc., PrF UK)

Cenné knihovní fondy HÚ AV ČR

- Knihovna HÚ AV ČR, Revize a zpracování sbírky starých tisků, výběrová digitalizace (Garant: PhDr. Jaroslava Škudrnová)
- Knihovna HÚ AV ČR, Retrospektivní konverze lístkového katalogu specifického, cenného knižního fondu HÚ AV ČR (Garant: PhDr. Jaroslava Škudrnová)

Fond Augusta Sedláčka (Garant a kurátorka: PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.)

Mapová sbírka (Garant a kurátorka: Mgr. Petra Jílková)

Fotosbírka (Garanti a kurátoři PhDr. Lenka Blechová, Ph.D.; PhDr. Jan Zelenka, Ph.D.).

Josef Janáček (1925–1994) patří mezi nejvýznamnější české historiky druhé poloviny 20. století. Svou vědeckou dráhu spojil s Historickým ústavem ČSAV a s ním prožíval politické otřesy, jimiž procházeli československý stát a společnost, Akademie věd i jednotliví badatelé. V období schematického dialektického materialismu si dokázal vytvořit prostor pro relativně nezávislé bádání o hospodářských dějinách raného novověku, v době dočasného uvolnění a pražského jara vytvořil vynikající syntézu dějin českých zemí v počáteční epoše habsburské monarchie, za „normalizace“ sepsal velká díla o Rudolfu II. a Albrechtovi z Valdštejna. Jeho velmi rozsáhlé dílo mělo složku analytickou, syntetickou i popularizační; tou dokázal oslovit širokou veřejnost a kultivovat její historické vědomí. Janáčkovu téměř půlstoleté působení v oboru historiografie je ukázkou, jak se humanitní vědci minulých generací vyrovnávali s prožívanou dobou nesvobody. I v těchto nepříznivých podmínkách dokázal Josef Janáček vychovat řadu odborníků a zajistit kontinuitu kvalitního bádání o starších českých dějinách.

V EDICI VĚDA KOLEM NÁS PŘIPRAVUJEME:

Lenka Kollerová, Anna Pospíšilová, Pavlína Janošová: **Šikana na školách**

Petra Přadková: **Slovanský jazykový atlas**

Jaroslav Pánek: **Český časopis historický**

DOSUD VYŠLO:

M. Hlavačka, V. Kessler, D. Smrček: **Databáze dějin všedního dne**

Slavomír Entler: **Tokamak COMPASS**

Jaroslav Pánek: **Český historický ústav v Římě**

Edice Věda kolem nás | Prostory společné paměti
Josef Janáček | Jaroslav Pánek

Vydalo Středisko společných činností AV ČR, v. v. i. Grafická úprava dle osnovy Jakuba Krče a sazba Serifa. Technická redaktorka Ivana Říhová. Odpovědná redaktorka Petra Královcová. Vydání 1., 2020. Ediční číslo 12710. Tisk **SERIFA**®, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5.

ISSN 2464-6245

Evidováno MK ČR pod e. č. E 22344

Další svazky získáte na:

www.vedakolemnas.cz | www.academia.cz